

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра теорії та історії держави і права факультету № 1**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Юридична компаративістика»
обов'язкових компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

081 Право (поліцейські)

Кам'янець-Подільський 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 1
Протокол від 16.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 (протокол від 15.08.2023 № 9).

Розробники:

1. Професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор Слинько Д.В.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародного та європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор Серьогін В.О.

2. Декан факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Марчук М.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин для денної форми навчання – 90 Кількість тем – 8	08 Право 081 Право, магістр	Навчальний курс – 1 Семестр – 1 Види підсумкового контролю – залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання Лекції – 10 Семінарські заняття – 10 Практичні заняття - 20 Самостійна робота – 50	заочна форма навчання Навчальним планом не передбачено.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Юридична компаративістика» є формування у здобувачів вищої освіти знань щодо філософських, теоретичних та методологічних засад наукового осмислення правової дійсності в умовах її глобалізації, інтеграції національних правових систем, поглиблення в певних сферах суспільного життя самотності вітчизняного права, а також навички та вміння їх адаптації стосовно предметів та завдань конкретних порівняльно-правових наукових досліджень.

Завданнями вивчення дисципліни «Юридична компаративістика» є пізнання правових явищ в різних державах і культурах; розуміння особливостей порівняльно-правового аналізу окремих об'єктів порівняльного правознавства; засвоєння наукових відомостей про якісні характеристики зарубіжного права та можливості їх використання у вітчизняній юридичній практиці; усвідомлення витоків правових явищ в зарубіжних системах права та виявлення тенденцій їх розвитку, чітка орієнтація у розробці способів гармонізації та зближення сучасних правових систем; досягнення глибшого розуміння тих явищ і процесів, які відбуваються у вітчизняній правовій системі, з метою більш ефективного, з врахування позитивного зарубіжного досвіду, вирішення існуючих в ній проблем; вироблення елементарних умінь і навичок експрес-аналізу національних правових систем окремих країн.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна «Юридична компаративістика» пов'язана з юридичною деонтологією; теорією держави і права; історією держави і права України; історією держави і права зарубіжних країн; філософією; кримінологією; адміністративним правом; конституційним правом; цивільним правом; кримінальним правом.

Теоретична, методологічна та міждисциплінарна природа цієї навчальної

дисципліни зумовлює її структурно-логічні зв'язки з іншими навчальними дисциплінами професійної підготовки юристів освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» та «магістр».

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

1) загальні тенденції та особливості становлення та розвитку національних правових систем та їх сімей;

2) термінологію, що застосовується у юридичній компаративістиці;

вміти:

1) застосовувати теоретичні правничі знання для здійснення порівняльно-правового аналізу;

2) застосовувати порівняльно-правові дослідження для поглиблення своїх правових знань;

3) здійснювати порівняльний аналіз правових явищ, виявляти їх спільні ознаки та відмінності на підставі встановлення визначених критеріїв порівняння;

4) користуватися термінологією, що застосовується у юридичній компаративістиці;

5) систематизувати правові знання щодо особливостей різних сімей права та здійснювати їх аналіз та узагальнення;

6) виявляти загальні тенденції розвитку та взаємовпливу національних правових систем та їх сімей, на підставі узагальнення інформації про різні правові системи світу.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність абстрактного мислення, аналізу та синтезу
	ЗК-2	Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
	ЗК-6	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
	ЗК-8	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
Спеціальні компетентності (СК)	СК-2	Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.
	СК-3	Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського Суду з прав людини на

		розвиток правової системи та правозастосування в Україні.
	СК-4	Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.
	СК-5	Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.
	СК-9	Здатність застосування міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.
	СК-11	Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.
	СК-12	Здатність розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.
	СК-13	Здатність доносити до фахівців і нефаківців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.
Результати навчання (РН)	РН-1	Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.
	РН-2	Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.
	РН-3	Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.
	РН-8	Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

	РН-10	Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.
	РН-12	Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Юридична компаративістика як метод, наука та навчальна дисципліна.

Юридична компаративістика як метод, наука та навчальна дисципліна.

Виникнення юридичної компаративістики.

Предмет і метод юридичної компаративістики. Методологія юридичної компаративістики.

Об'єкти юридичної компаративістики. Правова дійсність, правова реальність, правова сім'я, правові системи окремих держав, національне законодавство, галузі, підгалузі законодавства, нормативні масиви, правові інститути, правові норми, юридична техніка.

Функції юридичної компаративістики. Пізнавальна, евристична, методологічна функції, функція наукового передбачення.

Місце юридичної компаративістики в системі юридичних наук. порівняльне правознавство і група теоретико-історичних наук. Юридична компаративістика і галузеві юридичні науки, юридична компаративістика і наука міжнародного права.

Значення юридичної компаративістики. Значення юридичної компаративістики для юридичної науки. Практичне значення юридичної компаративістики для законотворчої діяльності, для судової практики, для приватної юридичної практики, для міжнародного співробітництва.

Види досліджень у порівняльному правознавстві. Діахронне і синхронне порівняння. Бінарне та мультипорівняння. Внутрішнє і зовнішнє порівняння. Макро-, мікро- та інституціональне порівняння. Нормативне та функціональне порівняння.

Тема № 2. Правова система та інші соціальні системи. Класифікація основних правових систем сучасності.

Поняття і структура правової системи. Право, правові відносини, права й обов'язки особи, правова культура і правова свідомість, юридична практика, правова поведінка як самостійні елементи правової системи. Поняття правової системи у широкому та вузькому значеннях.

Поняття «правова сім'я».

Критерії класифікації правових систем. Чисті правові системи та правові системи змішаного типу («гібридні»). Розвинуті та нерозвинуті правові системи. Материнські та дочірні правові системи.

Тема № 3. Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї.

Особливості романо-германської правової сім'ї. Терміни «романо-германська правова сім'я», «сім'я континентального права», «сім'я цивільного права».

Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї. Європейське право. Три принципи взаємодії права Європейського Союзу і національного права.

Роль науки (університетів) у розвитку романо-германського права. Виникнення перших європейських університетів. Напрямки впливу європейських університетів на розвиток романо-германської правової системи.

Зв'язок романо-германської правової сім'ї з римським правом. Рецепція права. Римське вульгарне право.

Вплив канонічного права на формування романо-германського права.

Поділ романо-германського права на публічне та приватне право. Публічне право. Приватне право.

Джерела романо-германської правової сім'ї. Норми права в романо-германській правовій сім'ї. Нормативно-правові акти в романо-германській правовій сім'ї. Закон як джерело в романо-германській правовій сім'ї. Загальні принципи в романо-германській правовій сім'ї. Принцип гендерної рівності як складова принципу рівності в романо-германській правовій системі. Доктрина права в романо-германській правовій сім'ї. Звичай у системі джерел романо-германської правової сім'ї. Судова практика в романо-германській правовій сім'ї. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права у романо-германській правовій системі.

Місце правової системи України серед правових систем світу.

Особливості формування правової системи України в умовах глобалізації. Основні періоди державного будівництва в Україні. Головні та першочергові завдання на шляху розвитку і становлення правової системи України. Зміни правової системи України в умовах воєнного стану.

Сучасні процеси правового розвитку та співпраці України та європейських країн. Глобалізація як нова стадія процесу інтернаціоналізації різних аспектів життя. Глобалізація правового простору. Інтеграція. Інтеграція в правовому просторі. Основні концепції політичного і правового розвитку української правової системи.

Тема № 4. Загальна характеристика англо-американської правової сім'ї.

Особливості англо-американської правової сім'ї. Англійське право. Право США.

Основні етапи розвитку англо-американської правової системи.

Виникнення та реформування загального права. Юридичні фікції. Право справедливості. Закони.

Поняття та ознаки загального права.

Право справедливості і його співвідношення з загальним правом.

Джерела англо-американської правової сім'ї. Поняття та види джерел права англо-американської правової сім'ї. Прецедент як джерело права англо-американської правової сім'ї. Закон як джерело права в англо-американській правовій сім'ї. Звичай в англо-американській правовій сім'ї. Інші джерела англо-американської правової сім'ї (правова доктрина, розум, канонічне право, римське право).

Тема № 5. Загальна характеристика релігійної правової системи.

Особливості релігійної правової сім'ї.

Мусульманське (ісламське) право. Загальна характеристика мусульманського права. Джерела мусульманського права (Коран, Суна, Іджма, Кйас). Право сучасних мусульманських держав.

Індуське право. Загальна характеристика індуського права. Джерела індуського права (веди, смрити, дхармасутри, дхармашастри, артхашастри, нібандхи). Сучасне право Індії.

Іудейське (єврейське) право. Загальна характеристика іудейського права. Джерела іудейського права (Старий Заповіт, Тора, Талмуд, Мидраш, звичай, законодавство мудреців, рішення європейських судів). Сучасне право Ізраїлю.

Канонічне право. Загальна характеристика канонічного права. Джерела канонічного права (Біблія, Постанови обласних (помісних) соборів, Постанови Всесвітніх соборів, Постанови Синоду, Папські декреталії, наукові трактати авторитетних богословів, звичай). Застосування канонічного права в сучасному світі.

Тема 6. Правові системи інтеграційних об'єднань Європи (правові системи Європейського Союзу та Ради Європи).

Правова інтеграція: поняття, форми, види. Правова система Європейського Союзу (ЄС). Передумови та історичні етапи виникнення, становлення і розвитку ЄС та його правової системи. Правова природа, компетенція та організаційний механізм ЄС (розподіл повноважень між інститутами відповідно до принципу поділу влад). Система джерел права ЄС.

Правова система Ради Європи. Передумови та історичні етапи виникнення, становлення і розвитку Ради Європи та її правової системи. Правова природа, компетенція та інституційна структура Ради Європи. Система джерел права Ради Європи. Права людини як одна з сутнісних характеристик правових систем інтеграційних міждержавних об'єднань Європи.

Тема 7. Інститут прав людини в основних правових системах сучасності.

Права людини в контексті сучасного політико-правового розвитку.

Захист прав і свобод людини та громадянина в англосаксонській правовій сім'ї. Історія захисту прав людини в джерелах права окремих країн - представників англосаксонської правової сім'ї.

Основні права людини та їх захист в країнах романо-германської правової сім'ї. Реалізація принципу гендерної рівності і механізми захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях. Зміни в інституті прав і свобод людини і громадянина та механізми захисту прав і свобод людини і громадянина в національній правовій системі у період воєнного стану.

Механізми захисту прав людини на міжнародному рівні.

Спільні та відмінні риси механізму захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях.

Поняття, природа та джерела мусульманського права.

Джерела мусульманського права (Коран, Суна, Іджма, Кйас). Право сучасних мусульманських держав.

Ставлення ісламу до людини та її прав. Нормативні документи, що регулюють правовий статус особи в мусульманських державах (Конституції арабських держав, Загальна ісламська декларація прав людини 1981 р., Каїрська декларація прав людини в ісламі 1990 р., Арабська хартія прав людини 1994 р.), рівень їх відповідності міжнародним стандартам.

Проблеми демократизаційних процесів у ісламі.

Тема 8. Особливості здійснення юридичної діяльності у правових сім'ях сучасності. Європейська традиція юстиції.

Поняття, ознаки та види юридичної діяльності (судова, прокурорська, адвокатська діяльність, юридична діяльність правозахисних організацій та поліції). Суб'єктивний склад юридичної діяльності. Правовий досвід.

Поняття юстиції як категорії сучасного правознавства.

Юридична діяльність у країнах романо-германської правової сім'ї. Специфічні риси романської та германської групи. Юридична діяльність як основний елемент функціональної складової правової системи. Особисті та соціальні компетенції юриста у сфері управління в умовах романо-германської правової сім'ї. Особливості судової, прокурорської діяльності у романо-германській правовій сім'ї. Адвокати, нотаріуси, громадські правозахисні організації як правова гарантія здійснення захисту прав людини і надання їй правової допомоги у романо-германській правовій сім'ї. Юридична освіта, поліцейська підготовка у країнах романо-германської правовій сім'ї.

Особливості юридичної діяльності у країнах загального права. Англо-американське розуміння права. Юридична діяльність в англо-американській правовій сім'ї. Діяльність судових установ, адвокатська юридична діяльність, діяльність поліції, діяльність осіб, які займають посади прокурорів в англо-американській правовій сім'ї.

Юридична діяльність у країнах релігійного права. Співвідношення мусульманського права і шаріату. Ісламське праворозуміння. Мусульманські суди.

4. Структура навчальної дисципліни

**4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)**

Номер та назва змістового модулю, номер та найменування теми		Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
		Всього	з них:					
			лекції	Семінарські	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота	
Семестр № 1								
Тема 1. Юридична компаративістика як метод, наука та навчальна дисципліна.		8	2	2	-	-	4	
Тема 2. Правова система та інші соціальні системи. Класифікація основних правових систем сучасності.		8	2	2	-	-	4	
Тема 3. Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї.		14	2	-	4	-	8	
Тема 4. Загальна характеристика англосаксонської правової сім'ї.		14	2	-	4	-	8	
Тема 5. Загальна характеристика релігійно-правової сім'ї.		22	2	-	6	-	14	
Тема 6. Правові системи інтеграційних об'єднань Європи (правові системи Європейського Союзу та Ради Європи).		8	-	2	2	-	4	
Тема 7. Інститут прав людини в основних правових системах сучасності.		8	-	2	2	-	4	
Тема 8. Особливості здійснення юридичної діяльності у правових сім'ях сучасності. Європейська традиція юстиції.		8	-	2	2	-	4	
Всього за семестр		90	10	10	20		50	Залік

**4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Навчальним планом не передбачено

4.1.2. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1. Юридична компаративістика як метод, наука та навчальна дисципліна.		
	1. Юридична компаративістика як метод, наука та навчальна дисципліна. 2. Виникнення юридичної компаративістики. 3. Предмет і метод юридичної компаративістики. 4. Об'єкти та функції юридичної компаративістики. 5. Місце юридичної компаративістики у системі юридичних наук.	Основна: 19, 20. Додаткова: 7, 8, 11, 12.
Тема № 2. Правова система та інші соціальні системи. Класифікація основних правових систем сучасності.		
	1. Поняття та структура правової системи, її співвідношення з категорією «система права». 2. Національна правова система та тип (сім'я) правових систем. Критерії типологізації правових систем світу. 3. Основні типи (сім'ї) правових систем сучасності.	Основна: 19, 20. Додаткова: 3, 8, 11.
Тема № 3. Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї.		
	1. Етапи становлення і розвитку романо-германської (континентальної) сім'ї правових систем. 2. Загальна характеристика континентального права. 3. Система форм (джерел) права у країнах романо-германської правової сім'ї. 4. Особливості романської та германської правових груп континентального права. 5. Особливості національної правової системи. Зміни правової системи України в умовах воєнного стану.	Основна: 19, 20. Додаткова: 5, 8, 9, 11, 13.
Тема № 4. Загальна характеристика англо-американської правової сім'ї.		
	1. Історичні етапи становлення і розвитку англійського права. 2. Формування правової системи США. 3. Система джерел англо-американського права. Правовий прецедент. 4. Правові системи Великобританії та США: порівняльний аналіз.	Основна: 19, 20. Додаткова: 8, 11.
Тема № 5. Загальна характеристика релігійної правової системи.		
	1. Релігійна правова система: загальна характеристика.	Основна: 19,

		2. Мусульманське право. 3. Індуїське право. 4. Іудейське (єврейське) право. 5. Канонічне право.	20. Додаткова: 1, 2, 4, 6, 8, 10, 11.
		Тема № 6. Правові системи Європейського Союзу та Ради Європи.	
		1. Поняття, форми та види правової інтеграції. 2. Правова природа та компетенція Європейського Союзу (ЄС). 3. Інститути, органи і установи ЄС як складові його організаційного механізму. 4. Правова природа і компетенція Ради Європи. 5. Інституційна структура Ради Європи. 6. Система і види джерел права ЄС. 7. Система і види джерел права Ради Європи. 8. Права людини як одна з сутнісних характеристик правових систем інтеграційних міждержавних об'єднань Європи.	Основна: 19, 20. Додаткова: 3, 5, 8, 9, 11.
		Тема № 7. Інститут прав людини в основних правових системах сучасності.	
		1. Правовий захист, охорона та забезпечення прав людини в англосаксонській правовій сім'ї. 2. Правовий захист, охорона та забезпечення прав людини в романо-германській правовій сім'ї. 3. Зміни в інституті прав і свобод людини і громадянина та механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина в національній правовій системі у період воєнного стану. 4. Правові засади регулювання правового статусу особи в мусульманських державах. 5. Порівняльна характеристика правового захисту, охорони та забезпечення прав людини в романо-германській та англосаксонській правових сім'ях. 6. Порівняльна характеристика правового захисту, охорони та забезпечення прав людини в романо-германській та мусульманській правових сім'ях. 7. Порівняльна характеристика правового захисту, охорони та забезпечення прав людини в англосаксонській та мусульманській правових сім'ях.	Основна: 19, 20. Додаткова: 6, 9, 11.
		Тема № 8. Особливості здійснення юридичної діяльності у правових сім'ях сучасності. Європейська традиція юстиції.	
		1. Юридична діяльність та юстиція як категорії сучасного правознавства. 2. Характерні риси юстиції у правових системах країн романо-германської правової сім'ї.	Основна: 19, 20. Додаткова: 11.

		<p>3. Характеристика юридичної діяльності у країнах загального права.</p> <p>4. Особливості юридичної діяльності у країнах релігійного права.</p> <p>5. Сформулюйте визначення «юридична діяльність» та «юстиція». Порівняйте зміст даних правових категорій.</p> <p>6. Порівняйте основні ознаки юстиції у правових системах країн романо-германської та англосаксонської правової сім'ї.</p> <p>7. Порівняйте основні ознаки юстиції у правових системах країн романо-германської та релігійно-правової правової сім'ї.</p>	
--	--	---	--

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

Навчальним планом не передбачено

5.1.2. Теми курсових робіт

Навчальним планом не передбачено

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Підходи до розуміння сутності порівняльного правознавства.
2. Характеристика підходів до методології порівняльного правознавства.
Зміст порівняльно-правового методу.
3. Характеристика плюралістичної наукової думки щодо визначення поняття “правова система”.
4. Співвідношення понять “правова система” і “система права”.
5. Значення категорії “правова сім'я” для юридичної компаративістики.
6. Зміст концепції правових сімей Р. Давіда.
7. Порівняльна характеристика романо-германської та англо-американської правових систем.
8. Порівняльна характеристика романо-германської та релігійної правових систем.
9. Порівняльна характеристика англо-американської та релігійної правових систем.
10. Порівняльна характеристика романо-германської та традиційної правових систем.
11. Порівняльна характеристика англо-американської та традиційної правових систем.
12. Порівняльна характеристика релігійної та традиційної правових систем.
13. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права в

Україні.

14. Реалізація принципу гендерної рівності в національній правовій системі.

15. Особливості захисту прав і свобод людини і громадянина у національно-правовій системі у період воєнного стану.

6. Методи навчання

Формування знань, вмінь та навичок забезпечується поєднанням лекційних та семінарських занять з виконанням індивідуальних завдань та завдань для самостійної підготовки. При цьому на проведення лекцій відводиться 10 годин, на проведення семінарських занять 10 години, та на самостійну роботу здобувач вищої освіти 40 годин навчального часу.

Метою лекційного курсу «Юридична компаративістика» є ознайомлення здобувач вищої освіти із спільними ознаками і специфікою як національних правових систем взагалі, так і їх окремих елементів, з метою підготовки професіоналів, які мають високу правосвідомість та правову культуру, які в наступній діяльності зможуть володіти необхідними знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних питань з юриспруденції; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних правових відносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

На семінарських заняттях з дисципліни використовуються методи навчання: короткого пояснення, аналізу, порівняння, тренування здобувачів вищої освіти для придбання ними навичок у правильному формулюванні складних юридичних понять і категорій, виокремленні спільних та відмінних рис правових явищ.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення, згідно з переліком, навчальної літератури, що додається до навчальної програми дисципліни та матеріалами лекційного фонду.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль (залік)

1. Історичні аспекти виникнення та становлення юридичної компаративістики.
2. Підходи до розуміння сутності порівняльного правознавства.
3. Предмет порівняльного правознавства та об'єкти порівняльно-правових досліджень.
4. Правова дійсність, правова реальність і правова сім'я як об'єкти порівняльно-правових досліджень.
5. Правові системи окремих держав, національне законодавство, галузі, підгалузі законодавства, нормативні масиви, правові інститути, правові норми та юридична техніка як об'єкти порівняльно-правових досліджень.

6. Функції порівняльного правознавства.
7. Місце порівняльного правознавства в системі юридичних наук.
8. Поняття методології юридичної компаративістики.
9. Характеристика підходів до методології порівняльного правознавства.

Зміст порівняльно-правового методу.

10. Характеристика інших методів наукового пізнання, що застосовуються юридичною компаративістикою.
11. Переваги і недоліки нормативного та функціонального порівняння.
12. Поняття діахронного та синхронного порівняння.
13. Характеристика внутрішнього та зовнішнього порівняння.
14. Бінарне порівняння та мультипорівняння.
15. Макро-, мікро- та інституціональне порівняння.
16. Соціальна система: поняття та елементи.
17. Правова, політична та економічна системи як складові соціальної системи.
18. Право і мораль як соціальні регулятори.
19. Характеристика плюралістичної наукової думки щодо визначення поняття “правова система”.
20. Значення категорії “правова система” для порівняльного правознавства.
21. Право, правові відносини, права й обов’язки особи, правова культура і правова свідомість, юридична практика, правова поведінка як самостійні елементи правової системи.
22. Поняття правової системи у широкому та вузькому значеннях.
23. Ознаки правової системи.
24. Співвідношення понять “правова система” і “система права”.
25. Структура правової системи.
26. Поняття правової сім’ї.
27. Значення категорії “правова сім’я” для юридичної компаративістики.
28. Проблема класифікації правових систем у правові сім’ї.
29. Критерії класифікації правових систем.
30. Чисті правові системи та правові системи змішаного типу («гібридні»).
31. Розвинуті та нерозвинуті правові системи.
32. Материнські та дочірні правові системи.
33. Зміст концепції правових сімей Р. Давіда.
34. Історичні аспекти розвитку романо-германської правової сім’ї.
35. Характерні ознаки романо-германської сім’ї права.
36. Система джерел права романо-германської правової сім’ї.
37. Характеристика зв’язку романо-германської правової сім’ї з римським правом.
38. Терміни «романо-германська правова сім’я», «сім’я континентального права», «сім’я цивільного права».
39. Особливості національної правової системи. Зміни правової системи України в умовах воєнного стану.
40. Історичний шлях розвитку англо-американської сім’ї права.

41. Специфічні риси сім'ї англо-американського права.
42. Характеристика англійського права.
43. Система джерел права англо-американської правової сім'ї.
44. Сутність загального права.
45. Співвідношення загального права і законодавства.
46. Поняття права справедливості.
47. Співвідношення права справедливості та загального права.
48. Характеристика структури релігійної правової сім'ї.
49. Ознаки правових систем релігійної орієнтації.
50. Ознаки мусульманського права.
51. Система джерел мусульманського права.
52. Характерні ознаки індуського права.
53. Джерела індуського права.
54. Ознаки іудейського права.
55. Система джерел іудейського права.
56. Характерні ознаки канонічного права.
57. Джерела канонічного права.
58. Національна правова система України: загальна характеристика та сучасний стан.
59. Місце національних правової систем України в романо-германській правовій сім'ї.
60. Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на формування правової систем України.
61. Поняття, форми та види правової інтеграції.
62. Правова природа та компетенція Європейського Союзу (ЄС).
63. Інститути, органи і установи ЄС як складові його організаційного механізму.
64. Система і види джерел права ЄС.
65. Правова природа і компетенція Ради Європи.
66. Інституційна структура Ради Європи.
67. Система і види джерел права Ради Європи.
68. Права людини як одна з сутнісних характеристик правових систем інтеграційних міждержавних об'єднань Європи.
69. Правовий захист, охорона та забезпечення прав людини в англосаксонській правовій сім'ї.
70. Юридичні засади та інституційні механізми захисту прав і свобод людини та громадянина в окремих країнах англосаксонської правової сім'ї.
71. Правовий захист, охорона та забезпечення прав людини в романо-германській правовій сім'ї.
72. Порівняльна характеристика механізмів захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях.
73. Зміни в інституті прав і свобод людини і громадянина та механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина в національній правовій системі у період воєнного стану.
74. Ставлення ісламу до людини та її прав.

75. Правові засади регулювання правового статусу особи в мусульманських державах.
76. Юридична діяльність та юстиція як категорії сучасного правознавства.
77. Характеристика юридичної діяльності у країнах загального права.
78. Особливості юридичної діяльності у країнах релігійного права.
79. Характерні риси юстиції у правових системах країн романо-германської правової сім'ї.
80. Юстиція в англо-американській правовій сім'ї: загальна характеристика.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути залік тести; есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; інші види індивідуальних та групових завдань.

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у вигляді, передбаченому в робочій програмі навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний скласти її повторно.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з

оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна} \\ \text{кількість балів} \\ \text{(перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних} \\ \text{занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за} \\ \text{семестр} \end{array} \right) / 2 \cdot 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної} \\ \text{дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем} \end{array}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (заліку) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення

дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\begin{array}{c} \text{Підсумкові} \\ \text{бали} \\ \text{навчальної} \\ \text{дисципліни} \end{array} = \begin{array}{c} \text{Підсумкові} \\ \text{бали за} \\ \text{поточний} \\ \text{семестр} \end{array} + \begin{array}{c} \text{Підсумкові} \\ \text{бали за} \\ \text{попередній} \\ \text{семестр} \end{array} : 2$$

У цьому розділі також повинні бути розроблені чіткі критерії оцінювання здобувачів вищої освіти під час поточного контролю (*робота на семінарських, практичних та інших аудиторних заняттях, самостійна робота, виконання індивідуальних творчих завдань*) та підсумкового контролю. Кафедра визначає вимоги до здобувачів стосовно засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме: кількість оцінок, яку він повинен отримати під час аудиторної роботи, самостійної роботи. Наприклад:

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 5 позитивних оцінок (теми 1-8)	Підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
		Оцінка	Пояснення
97-100 94-96 90-93	Відмінно («зараховано»)	А	«Відмінно» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
85-89 80-84			«Дуже добре» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якості виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального, робота з двома-трьма незначними помилками
75-79		С	«Добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний ЦІЛКОМ, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в

			основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якості виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі вати завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчати навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60-64		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи несформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якості виконання деяких з них: оцінена числом балів, близьким до мінімального, роботам що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якості їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які
80-84			

			передбачені програмою навчання, виконані якості виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимальною, робота з двома-трьома незначними помилками
75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний ЦІЛКОМ, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якості виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі вати завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчати навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60-64		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи несформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якості виконання деяких з них: оцінена числом балів, близьким до мінімального, роботам що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якості їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради України; Акт від 24.08.1991 № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>.
3. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-

XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.

4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

6. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків : закон України від 08.09.2005 № 2866: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

7. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 18.03.2004 № 1629-IV: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>.

8. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: закон України від 01.10.2011 № 1629-IV (у редакції від 04.11.2018): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.

9. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>.

10. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV: URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1906-15>.

11. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 №509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>.

12. Про правовий режим воєнного стану : Закон від 12.05.2015 № 389-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

13. Про приєднання України до Статуту Ради Європи: закон України від 31.10.1995 № 398/95-BP : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

14. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і свобод людини 1950 р.: закон України від 17.07.1997 № 475/97-BP: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

15. Про ратифікацію Подальшого додаткового протоколу до Угоди між державами - учасниками Північноатлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у програмі "Партнерство заради миру", щодо статусу їхніх збройних сил: закон України від 20.04.2000 № 1687-14: URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/198314___198379.

16. Про ратифікацію Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Співтовариством про загальні принципи участі України в програмах Співтовариства: закон України від 21.09.2011 № 3764-VI: URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3764-17#Text>.

17. Про ратифікацію Угоди між державами - учасниками Північноатлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у програмі "Партнерство заради миру", щодо статусу їхніх збройних сил та Додаткового протоколу до цієї Угоди: закон України від 02.03.2000 № 1510-III : URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T001510.html.

18. Про Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні : реалії та перспективи»: постанова Верховної Ради України від 29.06.2004 № 1904: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1904-IV#Text>

19. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 1024 с.

20. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2016. 164 с.

Додаткова:

1. Clive S. Kessler ["Diasporic" Muslims, "Minoritarian" Islam, and Modern Democratic Citizenship: Negotiating Accommodation and Integration. Creating Social Cohesion in an Interdependent World. 2016. P, 127-144 : URL: \[https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137520227_7\]\(https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137520227_7\)](#).

2. Halmai, Gábor, Constitutionalism, Law, and Religion in Israel: A State's Multiple Identities. Journal of Civil and Legal Sciences. (June 16, 2016). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2796518.

3. Богачова Л. Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика). Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=tipp_2013_2_74.

4. Васянович О.А. Правова система Ізраїлю: міжнародний та національно-правовий аспекти. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 426-428.

5. Гартман М. Проблеми розуміння єврейської правової системи та основні її ознаки. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 9. С. 109-115.

6. Корчевна Л.О. Специфічні особливості індуїстського права. *Правова держава*. 2015. № 20. С. 16-21.

7. Кресін О.В. Становлення теоретичних засад порівняльно-правових досліджень у другій половині XVIII - першій третині XIX століть: компаративна концептуалізація. Київ: Логос, 2017. 680 с.

8. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Юридична компаративістика. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.

9. Марченко Д.В. Зміни правової системи України в умовах воєнного стану. *Трансформація правових систем в умовах збройних конфліктів* : матер.

круглого столу (м. Одеса, 10 лютого, 2023 р.). Одеса : НУ «ОЮА», 2023. С. 100-106.

10. Саміло Г.О. Особливості правової системи сучасної Індії. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія. Юридичні науки. 2017. Випуск 5. Том 1. С. 46-49.

11. Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лазура; упоряд. О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород: К.: Говерла, 2015. 218 с.

12. Харитонов Р. Ф. Порівняльне правознавство і галузева юридична компаративістика: співвідношення та взаємодія. *Публічне право*. 2015. № 2. С. 345–351.

13. Чорномаз О.Б. Правовий прецедент як джерело права в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 42-48.

Інформаційні ресурси в інтернеті:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>.

2. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>.

3. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України. URL: <https://ombudsman.gov.ua/>.

4. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>.

5. Офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.rainbow.gov.ua>.